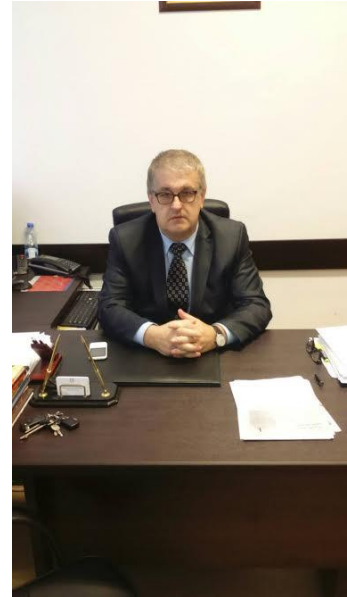

СЪВЕТСКАТА ПОЛИТИКА СПРЯМО АЛБАНСКО-ГРЪЦКИТЕ ОТНОШЕНИЯ (1945-1961)

Илир Келменди

Съветската политика е един съществен фактор, който влияе за състоянието на гръцко-албанските отношения, особено след избухването на Гражданската война в Гърция. Съветският съюз цели да увеличи своето влияние в Гърция, поддържайки жива политическата конфронтация там. Тези стратегически интереси стоят на първи план и в тяхната функция се оценява и нормализирането на албанско-гръцките отношения. И териториалната цялост на Албания Съветският съюз разглежда само във функция на своите геополитически интереси на Балканите. По тази причина албанско-гръцките отношения са заложник на напрежението и политическата конфронтация между комунистическия Изток и Запада на Балканите.

След развалянето на отношенията с Югославия Албания се ориентира към Съветския съюз и се интегрира изцяло в структурите на източния блок, който се нарича „Социалистически лагер“. След приключването на Гражданската война в Гърция и след загубата на възможността за използването на югославските пристанища на Адриатика, съветското правителство решава да използва Албания

в услуга на своята европейска военна стратегия. Руснаците започват строежа на една база за подводници в Сазан, който завършва за две години. Те построяват също известен брой летища. През май 1955 г. Албания влиза във Варшавския договор.

През 50-те години отношенията със съседните страни остават напрегнати. Югославия интензифицира действията срещу албанското правителство и ръководство. Тя става важен център за антикомунистическите групи, които се прехвърлят в Албания.

Идването на Хрушчов начело на СССР в средата на 50-те години отбелязва един поврат във вътрешната и външната политика на съветския лагер. Хрушчов преразглежда вътрешната и външната политика, следвана от Сталин, правейки я по-умерена. Тази промяна на съветската политика създава възможност за албанското правителство да започне процес на нормализация на отношенията с Гърция. Във вътрешен план обаче, албанското сталинистко ръководство се чувства заплашено и започва да маневрира. До 1960 г. неговите позиции са отчайващи. През 1961 г. конфликтът между Е. Ходжа и Хрушчов води до развалянето на дипломатическите отношения и прекъсването на цялата съветска помощ. Вътрешното и външното положение на Албания става все по-критично. Тези обстоятелства не прекъсват започнатия процес на подобряване на отношенията с Гърция. Напротив, те служат като един импулс за увеличаване опитите на албанската страна в тази посока.

Откъсването на Югославия от съветския лагер и нейното преминаване към политика на неангажиране позволява развитието на гръцко-югославските отношения по позитивен път независимо от важния негативен феномен, който се свързва главно с „македонската“ политика на Югославия. Именно по това време се създава Балканският пакт между Гърция, Югославия и Турция, който не е активен съюз, а едно пасивно военно споразумение, което действа през целия период на Студената война. Пактът се формира чрез една серия от тристранни споразумения, като „Договорът за приятелство и сътрудничество“, който е подписан в Анкара на 28 февруари 1953 г.; „Допълнителното споразумение към Договора за приятелство и сътрудничество“, подписано в Белград на 7 ноември 1953 г. и „Договорът за съюза, политическото сътрудничество и взаимната

помощ“, подписан в Блед, Югославия, на 9 август 1954 г., който влиза в сила през 1955 г. за един 20-годишен период. Този пакт включва тристранно сътрудничество във всички области, като има най-вече военен характер. Гръцко-югославското икономическо сътрудничество отбелязва непрекъснато увеличение. Гръцко-югославските отношения се развиват и чрез размяна на посещения на високо равнище, но проблемът за малцинствата ги държи непрекъснато в немного сърдечно и стабилно състояние.

Независимо от общия климат, който разведрява в някаква степен отношенията Изток – Запад, Гърция е единствената страна от НАТО, която стои встрани от тези процеси. Вижда се ясно, че наследството на Студената война се проявява като призрак за гръцките правителства от 50-те и 60-те години, за които е трудно да отделят вътрешната си политика от външната.

Отношенията с България до средата на 60-те години остават враждебни, но в това време двете страни подписват серия от споразумения и разрешават някои притеснителни въпроси, включително и за репарациите от войната, които отварят пътя за нормализация на отношенията.

Общият извод е, че Гърция се придвижва бавно и трудно към намаляване на напрежението и нормализиране на отношенията с балканските съседи. Основните фактори, които влияят в тази насока са: негативното наследство от Гражданската война, особено горчивите спомени от намесата на комунистическите съседи в тази война.

Но отношенията на Гърция с комунистическите съседи на Балканите не са еднакви. С Югославия тя подобрява по-бързо отношенията си и ги издига на по-съдържателно равнище, конкретизирайки ги от политическа гледна точка с подписването на тристранния пакт Белград-Атина-Анкара и от икономическа гледна точка, със значителното увеличаване на търговските отношения. С България отношенията се нормализират по-бавно главно по причина на нейните връзки със Съветския блок. Също така, тези отношения са по-малко съдържателни.

Приключването на Гражданската война в Гърция през 1949 г., само една година след откъсването на Югославия от Съветския блок, открива нов период на Балканите и в гръцко-албанските отношения. Той се характеризира с леко

намаляване на напрежението в региона и в албанско-гръцките отношения. Но тази промяна е бавна. Албания засилва постепенно връзките си със Съветския съюз и с другите страни от Източна Европа. Откъсването на Югославия от социалистическия лагер усложнява още повече международната позиция на албанското правителство. Враждебният Белград вече се оценява като сериозна заплаха. Албания е обкръжена и в тези обстоятелства, въпреки че тя желае намаляване на напрежението с Гърция, нормализацията на отношенията с нея става още по-трудно. Апетитите и възможностите на Атина се увеличават още повече за реализиране на нейните стари цели.

От друга страна, трябва да се подчертае фактът, че основите на съветско-албанския съюз са неустойчиви, неестествени и в противоречие с историческия опит и с геополитическите интереси на албанския народ. Още повече, панславистката политика е основна линия и в Съветския съюз. В този план Съветският съюз и комунистическият блок не представляват устойчива сигурност за защитата на Албания от експанзионистичните гръцко-югославски действия.

Притесненията и съмненията на албанското ръководство са дискутирани между Е. Ходжа и Сталин, Микоян, Берия, Молотов, Маленков и Булганин в Москва на 2 април 1951 г. Сталин нарежда на Е. Ходжа да предостави помощ на гръцките партизани, но много внимателно и под прикрита форма. „Ние, - подчертава той, - трябва да оставяме понякога впечатлението, че имаме противоречия, но трябва да ги подпомагаме по таен начин и да не се разбира“¹.

В средата на 50-те години, когато се създава Балканският пакт, Югославия и Гърция правят една важна стъпка напред към тяхното сближаване, нещо, което увеличава заплахите за Албания. През август 1954 г., когато Договорът между трите държави (т.е. и Турция – бел. ред.) е последван от подписването на Военния съюз, известен като Балканския пакт, един кратък доклад на Форин офис, който се изпраща до Външния секретар Антъни Идън разкрива, също така, че една

---

¹ AQSh, Fondi: 14/AP, 1951 г., дос. 15. Отношенията с Комунистическата партия на Съветския съюз. Разговор на Е. Ходжа със Сталин, Микоян, Берия, Молотов, Маленков и Булганин. Москва, 2 април 1951.

секретна клауза на Пакта предвижда: „Гърция и Югославия се договарят, че в случай на война, те ще завладеят заедно Албания“².

Смекчаването на хладния климат на Студената война в средата на 50-те години на XX век, след смъртта на Сталин и прокарването на концепцията на съвместно съществуване в отношенията Изток – Запад, има пряко влияние на Балканите. В тази рамка се създава едно позитивно условие, което започва да влияе и за постепенното намаляване на напрежението между Гърция и Албания. В този период и съветската дипломация започва да се изказва в полза на подобряването на отношенията. Дори, тя се поставя в ролята на посредник, въпреки че първоначално стои на доста резервирана позиция.

Съветският подтик за подобряване на албанско-гръцките отношения се потвърждава в дискусиата на Мехмет Шеху на едно заседание на Политбюро през 1955 г.³ Той казва, че МВНР на Съветския съюз е отправил едно предложение, като в рамките на подобряването на международните отношения, и албанското правителство трябва да поиска установяването на дипломатически отношения с Гърция. След подписването на Варшавския договор и включването на Албания в него, след нормализирането на отношенията на Съветския съюз и на другите страни от комунистическия блок с Югославия, в едно време, когато и международните отношения като цяло са в състояние на разведряващи процеси, албанското ръководство чувства, че неговите позиции стават по-стабилни и по-консолидирани. Именно в този момент, албанската дипломация се освобождава в някаква степен от своите втвърдени и резервирани позиции и предприема няколко нови инициативи в три посоки: първо, започват опитите да се прави по-активна политика спрямо Югославия и другите съседни страни. Акцията към Гърция е незабавна. На 30 юни 1955 г., МВНР на Албания, с посредничеството на Генералния секретар на ООН, изразява пред гръцкото правителство своето желание за установяването на дипломатически отношения⁴.

В този период съветският блок подкрепя гръцките опити за одобряването на една благоприятна резолюция за Кипър в Общото събрание. Това обаче не води до

² FO 371/107843/WY 1076/34.

³ AQSh, Fondi 14/AP, 1951 г., дос. 21.

⁴ Пак там, дос. 317. Телеграма на външния министър, Бехар Щюла, изпратена до Генералния секретар на ООН на 30 юни 1955 г.

подобряване на гръцко-албанските отношения. Тази политика създава впечатление на гърците, че Москва иска да подтикне Гърция да напусне НАТО⁵. Москва иска да неутрализира Гърция, но тя по това време не упражнява натиск и не може да отправя заплахи срещу нея, за да я отдалечи от НАТО, както отбелязва гръцкият изследовател Евантис Хадзивасилиу⁶. През февруари 1957 г. съветският представител в ООН Кузнецов се среща с Авероф (гръцки министър на външните работи – бел. ред.), на когото обещава благоприятния глас на Съветския блок в случай, че се подобрят гръцко-българските и гръцко-албанските отношения. Авероф иска инструкции от Караманлис, предлагайки Атина да осъществи напредък в отношенията с Албания. Гръцкият министър-председател обаче, не приема това предложение, тъй като не иска да прави една такава отстъпка, в замяна на тази подкрепа. По тази причина, той нарежда на Авероф да даде неясен и мъгляв отговор на Кузнецов⁷.

Албанското правителство има и друг подтик от Москва, за да върви напред по пътя на подобряването на отношенията. Микоян представя мнението, че докато Албания подкрепя Гърция в ООН по въпроса за Кипър, е добре в албанския печат да се публикува една обоснована и позитивна статия, в която да се казва, че Албания ще подкрепя Гърция по въпроса за Кипър, тъй като това е един принципен въпрос и, че борбата на кипърския народ е справедлива⁸. Освен това, МВнР на СССР, чрез своя посланик в Атина, се ангажира да повлияе и гръцкият печат да пише, че Албания ще подкрепя Гърция по въпроса за Кипър.

МВнР на СССР подхранва надеждите на албанското ръководство, че възможностите за установяване на отношения с Гърция са реални. То уведомява албанския посланик в Москва, че от преговорите с гръцките депутати и със специалния пратеник на гръцкото правителство, се достига до извода, че сега Гърция желае да подобри отношенията с Албания, защото тя среща противопоставяне от американците⁹.

⁵ FO 371.123857/11. Бележки на Гласуърт, 9 юли 1956 г.

⁶ Hatzivassiloi, E. Greece and Bulgaria, 1949-1964; *The Unspoken Assumptions*. – *Balkan Studies*, vol. 33, nr. 1, Thessaloniki, 1992.

⁷ Пак там, с. 151-152; Худис, St. G. Cyprus: Conflict and Conciliation, 1954-1958. Colubus, Ohio, 1967, p. 61-63.

⁸ АМРЖ, 1956 г., дос. 361, Релация на Михали за Б. Щюла, Москва, 8 октомври 1956 г.

⁹ АМРЖ, 1956 г., дос. 361. Информация на Михали за Б. Щюла, Москва, 8 октомври 1956 г.

Процесът на подобряване на климата в албанско-гръцките отношения, който се развива през 1956 г., изглежда че се прекъсва в нейния край. Някои структури на МВНР на Албания свързват тази промяна с югославската намеса. След посещението на Караманлис в Югославия ситуацията се променя. Гръцката погранична охрана извършва много провокации на границата, убивайки няколко албански войници¹⁰. И вестник „Ню Йорк Таймс“ пише на 29 юли 1956 г., че Тито и Караманлис са разговаряли по време на своята среща в Корфу относно въпроса за „Северен Епир“, което причинява тревога и реакции в албанската политическа емиграция¹¹.

Но американските секретни източници от Атина говорят за едно друго измерение на гръцко-албанските отношения във връзка с Албания. Според тях, гръците и югославяните не разменят информация за Албания. Югославяните се показват много внимателни при обсъждането на този въпрос. Те обвързват тази позиция с планове на Югославия за прогонването в Албания на 500 000 югославски албанци, надявайки се така да подтикнат албанското обществено мнение да поиска обединяването с Югославия. Според тези източници, тази чувствителност е демонстрирана и в миналото, по време на обсъжданията за създаването на Балкански съюз, когато гръците предлагат установяването на граница на албанска територия. Въпреки че предложената граница не се простира до крайбрежните води, югославяните не приемат да дискутират по този въпрос¹².

Тази информация я допълва по-нататък и първият секретар на американското посолство в Белград, Оливър М. Марки, който на 7 юни 1957 г. уведомява американския посланик в Атина Джордж В. Алън, че по време на посещението им в Югославия крал Павел и кралица Фредерика поставят пред Тито въпроса за освобождаването на „Северен Епир“, но Тито не реагира. Въпреки че Марки не успява да научи цялото съдържание на разговора, той е информиран, че „Тито разказва, че в неговите актуални отношения със Съветския блок, той не може да направи нищо точно сега за Албания. Но той дава ясно да се разбере, че

¹⁰ AMPJ, 1956 г., дос. 13/6. Годишна релация на албанската реалция в Рим.

¹¹ North and South of Albania. – Flamuri, 5 септември 1956 г.

¹² USNA. GRDS. RG 59, Miscellaneous, Lot Files, Subject Files Relating to Greece and Cyprus, 1955-58, Box. 8. Информация от USARMA (Американското военно-информационно бюро) в Атина за Комуникационното бюро на Щаба на американската армия, 22 юни 1957 г.

„не е затворил вратата“ за по-нататъшни гръцко-югославски разговори относно този въпрос в едно по-подходящо време“¹³.

Когато се вижда, че опитите за нормализация на албанско-гръцките отношения забуксуват, съветската дипломация отново се ангажира да води напред процеса. В Москва се надяват, че нормализацията на отношенията на комунистическия блок с Югославия ще повлияе и върху позицията на гръцкото правителство. През лятото на 1957 г. съветският посланик в Атина Сергеев иска от гръцкия външен министър Авероф Гърция да поеме инициативата за подобряването на отношенията с Албания¹⁴. Шефът на гръцката дипломация обещава, че мерките за подобряването на отношенията ще се предприемат бързо, но в действителност не се прави никаква стъпка в тази посока. Сега се забелязва и интересът на съветската страна, процесът на нормализация на албанско-гръцките отношения да бъде изцяло и изключително под неин контрол и в нейни ръце. МВнР на СССР предлага на Тирана всеки въпрос от гръцко-албанските отношения дали официален или не да преминава през Сергеев, обосновавайки това с аргумента, че той има много добри отношения с Авероф¹⁵.

През 1958 г. се увеличава още повече ангажирането на съветската дипломация и на дипломатите от другите комунистически страни, за да повлияят за нормализирането на албанско-гръцките отношения. В началото на тази година директорът на V-та Дирекция в МВнР на СССР Дедушкин пита гръцкия посланик в Москва Папас защо не се установяват дипломатически отношения с Албания и какъв смисъл има все още поддържането на положението на война между Гърция и Албания, когато Гърция има дипломатически отношения с Италия и с Германия, които са били нейни завоеватели¹⁶. През март въпросът за установяването на дипломатически отношения с Албания го поставя на гръцкия външен министър Авероф и съветският представител в ООН Тарабонов¹⁷.

¹³ Пак там. Воош 9. Първият секретар на американското посолство в Белград, Оливър М. Марки – към американския посланик в Атина, Джордж В. Алън, 7 юни 1957 г.

¹⁴ АМРЈ, 1957 г., дос. 46. Радиограма на албанския посланик в Москва, изпратена до Б. Щюла, 6 юли 1957 г.

¹⁵ Пак там.

¹⁶ АМРЈ, 1958 г., дос. 412. Съобщение на албанското посолство в Москва за МВнР.

¹⁷ АМРЈ, 1958 г., дос. 410. Съобщение на Халими от Ню Йорк, 12 март 1958 г.

От друга страна, МВнР на Съветския съюз продължава да насърчава албанското посолство в Москва да спечели от позитивната атмосфера, създадена в периода 1957-1958, за да направи стъпки към установяването на дипломатически отношения. В тази рамка Дедушкин приветства и искането на албанското правителство за установяване на дипломатически отношения с Турция, изразявайки надеждата, че това ще повлияе и на гърците да ускорят установяването на дипломатически отношения с Албания¹⁸. Освен това, съветското правителство информира албанското правителство, че за един няколкомесечен период, не може да се очаква някакво позитивно движение от гърците в тази насока. Дедушкин информира албанския посланик, че според информацията на съветския посланик в Атина Сергеев правителството на Караманлис е разтърсено доста от ръста на ЕДА, така че за един период от три месеца то ще се въздържа в разширяването на отношенията със социалистическите страни. МВнР на Съветския съюз смята да използва като средство за натиск нуждата и искането на Гърция за удвояване обема на вноса на гръцки тютюн от СССР, свързвайки неговото изпълнение с установяването на дипломатически отношения между Гърция и Албания. Също така Москва смята, че може да се използва за тази цел и споразумението за военни обезщетения между България и Гърция. Т.е. българите да влезнат в преговори с гърците и да приемат разрешаването на този въпрос, ако те на свой ред приемат нормализирането на отношенията с Албания¹⁹.

Проблемът за атомното разоръжаване и този за разполагането на американски ракети в Гърция, не само че усложнява отново атмосферата, но за първи път разклаща сериозно вярата на албанското ръководство относно съветската защита и подкрепа и увеличава дилемата за нейната сигурност. На 30 май 1959 г. албанското и съветското правителство отправят обща декларация за превръщането на Балканите и на Адриатическата зона в регион на мира без бази атомно оръжие и ракети. В него се казва, че това предложение ще отвори пътя за превръщането на цялата тази част от Европа в регион на мира и плодотворното взаимно сътрудничество. В тези декларации се критикуват плановете за

¹⁸ АМРЈ, 1958 г., дос. 412. Съобщение на посолството на Албания в Москва, за МВнР.

¹⁹ АМРЈ, 1958 г., дос. 415. Радиограма на албанското посолство в Москва за МВнР, 25 юни 1958 г.

разполагане на ядрените ракети в Гърция и нейното членство в Балканския пакт, което се оценява като един инструмент, който е насочен на първо място срещу Албания²⁰. Предложението за разоръжаване на Балканите е направено от Хрущов, когато посещава Албания. Това е реакция, провокирана от споразумението от 1958 г. между Италия и САЩ за разполагането на американски ракетни бази на италианска земя. Албанското правителство по това време се солидаризира напълно с това предложение.

Ръководителите на двете страни декларират пред света, че ако Гърция приеме разполагането на американски военни бази и ядрени ракети, правителствата на Народна република Албания и СССР ще се споразумеят помежду си за разполагането на албанска територия на база за изстрелване на ракети, насочени срещу Италия и Гърция. Но в окончателния текст на общата декларация се премахва определението, че те ще се насочат срещу Италия и Гърция, което е било в нейния проект²¹.

Когато ракетите се разполагат на гръцка територия, това разтревожава албанското правителство. Б. Щюла иска от Е. Ходжа албанското правителство да направи една друга декларация, с която да предупреди, че и Албания ще предприеме аналогични мерки²². Същевременно Нести Насе се среща в Москва с Фирюбин, който казва че съветското правителство не е взело все още отношение и, че чака конкретни данни за позицията на гръцкото правителство²³. Албанското ръководство започва да се чувства предадено, виждайки че съветското правителство избягва от своя ангажимент и от обещанието, което е направил Хрущов по време на своето посещение в Албания, за разполагането на ядрени съветски бази в Албания, ако такива американски бази се разположат в Гърция. То и този път, така както в последния момент на гражданската война в Гърция, вижда че се намира в трудна позиция. Фирюбин казва на Нести Насе, че трябва да се премисли добре за действията, които ще се направят в тази посока особено по време на разговорите на високо равнище. След това започва да говори за мирната

²⁰ Доклад на М. Шеху на 7-та Сесия на Народното събрание. – *Bashkimi*, 3 октомври 1961 г.

²¹ АМРЈ, 1959 г., дос. 59. Писмо на Бехар Щюла до Е. Ходжа, М. Шеху и Л. Белишова, 12 ноември 1959 г.

²² АМРЈ, 1959 г., дос. 59. Писмо на Бехар Щюла до Е. Ходжа, М. Шеху и Л. Белишова, 12 ноември 1959 г.

²³ АМРЈ, 1959 г., дос. 428. Радиограма на Нести от Москва до Бехар Щюла, 16 ноември 1959 г.

политика на Съветския съюз. Той се опитва да успокои албанската дипломация и казва на Насе, че се увеличават шансовете за подобряване на отношенията с Гърция. Фирюбин споменава един поверителен разговор на Сергеев с Канелопулос, в който последният се ангажира да разговаря с Караманлис за нормализиране на отношенията с Албания²⁴.

В заключение подчертаваме, че основните причини, които водят до това ново обръкване на албанско-гръцките отношения, са разполагането на американските ядрени ракети в Гърция, възобновяването на граничните провокации и дейността на „северноепирските“ организации и неразбирателствата между Москва и Тирана. Те още не са избухнали открито, но могат да бъдат почувствани от гръцкото правителство, което се надява в тяхното задълбочаване, което би било добре прието развитие, за да реализира своите цели. 1960 г. бележи един нов драстичен поврат за международната позиция и отношения на Албания. Албанско-съветските неразбирателства избухват с цялата си сила и задълбочават политическата изолация на Албания. Гръцкото правителство не може да подцени тази ситуация. То се опитва да използва и новата, отслабена позиция на Албания, за да реализира своите цели.

Именно в тези моменти съветската дипломация започва да дава сигнали за една двойствена позиция и спрямо албанско-гръцките отношения. Съветският посланик в Атина Сергеев казва на албанската парламентарна делегация, която е в Гърция през април 1960 г., че той прави опити за нормализирането на албанско-гръцките отношения, защото настоящето гръцко правителство е дълбоко ангажирано с въпроса за висящото състояние на война и за „Северен Епир“ и по тази причина е трудно да се оттегли. Той предлага албанското правителство да намери нови пътища и конкретно, да иска една международна организация да удостовери, че между Албания и Гърция няма състояние на война. Той препоръчва, че това може да направи Съдът в Хага, Съветът за сигурност на ООН или някаква друга нейна комисия²⁵. Това предложение е един маскиран опит за упражняване на натиск спрямо Албания да приеме дискутирането на гръцките

---

²⁴ Пак там.

²⁵ АМРЈ, 1960 г., дос. 454. Доклад на албанската парламентарна делегация за пътуването в Гърция, 6 май 1960 г.

териториални претенции в една международна организация и конференция или този въпрос да се поеме от самата Москва. Той се придържа изцяло към основната линия на гръцката политика, която след Мирната конференция от 1946 г., не прекъсва опитите нейните териториални претенции и в този контекст и албанско-гръцките отношения, да се разискват от една международна организация. Поставянето на въпроса в тези организации албанската страна с право го оценява като неприемливо, тъй като това би създал впечатлението за половинчато приемане на гръцките тези и по причина, че ще създаде други заплахи, поставяйки отново на разискване на един международен форум териториалната цялост и статута на Албания.

Освен всичко друго Хрущов прилага и една друга, по-опасна форма на натиск, напомняйки на албанците, че тяхната политическа позиция е трудна. На 5 юни 1960 г. той се среща със Софокъл Венизелос, ляв политически лидер в Гърция. Венизелос, който е привърженик на оттеглянето на Гърция от НАТО, иска от Хрущов чрез неговото посредничество албанското ръководство да приеме автономията на „Северен Епир“. Шефът на Кремъл декларира пред него, че „комунистическите партии приветстват идеята, че всяко малцинство трябва да бъде автономно, с цел да бъде в състояние да развива своята култура и език, според своите желания“. Той се ангажира да предаде тези неща на Е. Ходжа, когато се срещнат в Букурещ²⁶. Този разговор с Хрущов Венизелос още тогава го прави публичен в гръцкия печат и това не е опровергано от никой съветски източник. Само през октомври 1961 г. на XXII Конгрес на КПСС един служител на МВНР на Съветския съюз Куусинен отрича това²⁷.

Чувствайки заплахата, която произтича от съветския натиск и своята международна изолация, албанското правителство увеличава опитите за подобряване на отношенията със своя опасен южен съсед. На 23 юни 1961 г. се връщат в Гърция 41 селяни, които са били заложници на гръцките комунистически партизани²⁸. Въпреки това, тези раздвижвания са повече отчаяни опити и ситуацията изглежда безнадеждна. От леви гръцки депутати албанската

²⁶ Griffith, W. E. *Albania and Sino-Soviet Rift*. Cambridge, Massachusetts, 1963, p. 40. Авторът е цитирал интервюто, което Венизелос е дал на вестник „То Вима“ (Атина) на 28 юни 1960 г.

²⁷ Правда, 28 октомври 1961 г.

²⁸ Freedman, R. O., с. 71.

страна получава информация, че и югославският посланик в Атина продължава системния натиск върху гръцкото правителство, то да не установява отношения с Албания²⁹.

Периодът на годините 1960-1963, който е известен със съживяването на гръцките интереси за анексирането на Южна Албания, като резултат от изоставянето на Е. Ходжа от Москва, доказва още веднъж на гърците, че техните опити нямат повече шансове за успех. Цялата гръцка акция, която се провежда задкулисно и понастоящем има малко документни източници, за да бъде представена подробно, води Атина до извода, че нейните ключови съюзници от НАТО, трудно ще приемат някаква гръцка военна авантюра на Балканите.

Развалянето на албанско-съветските отношения и премахването на съветските подводници от Влора, изглежда произвежда нов импулс в гръцката политика, която, с хода на времето, става все по-умерена.

THE SOVIET POLICY TOWARDS ALBANIAN-GREEK RELATIONS (1945-1961)

Ilir Kelmendi

The article aims to provide an historical survey of Soviet policy on Albanian-Greek relations between 1945 and 1961. The study attempts to analyze and discover the mutual dependence and influence of Albanian, Greek, Soviet and other international factors in Albanian-Greek relations. Upon severing ties with Yugoslavia (1948), Albania became a satellite of the Soviet Union and was fully integrated in the Eastern Bloc structures. When the Civil War in Greece ended, the Soviet Union decided to put Albania at the service of its military strategy. Tirana's autonomy in both its domestic and foreign policy was limited to the parameters determined by Moscow, which prevented the Albanian leadership from improving relations with Greece. In the 1950s, tension was very much present in Albanian's relations with its neighbors, including Greece. The change in Soviet policy allowed the Albanian government to start the process of normalizing relations with Greece. In 1961, the conflict with Khrushchev led to the severance of

---

²⁹ AQSh, Фонд 14/АП (структурите), 1962 г., дос. 515, л. 5-7. Информация от Юмер Минджози за посещението на Стаматис Меркурис в Албания, 24 май 1962 г.

diplomatic ties and all Soviet aid. The new circumstances did not interrupt the process of improving relations with Greece. On the contrary, they served as a catalyst for increasing the efforts of the Albanian side.

Превод от албански език: Антон Панчев